

Інша причина синтаксичного трактування категорії способу полягає в тому, що, як указує В. О. Плуґґян, в романських і германських мовах морфологічні форми способів з часом зазнали сильної десемантизації і правила їхнього вживання в підрядних реченнях почали набувати все більш формального характеру, тобто синтаксична функція граем способу стала домінуючою [13, с. 320].

Так, С. А. Реферовська відзначає, що в німецькій мові форми непрямих способів (кон'юнктив і кондиціоналіс) уживаються у передачі «чужої» мови, але можуть і не містити в собі сумніву в істинності повідомлення: *man sagt, er sei hier* («кажуть, він тут»), *er sagt, sie würde singen* («він каже, вона буде співати») [5, с. 321].

М. К. Сабанєєва говорить про модальні і амодальні способи у французькій та італійській мовах і наводить приклади підрядних речень, в яких треба обов'язково вжити кон'юнктив незалежно від реальності/нереальності дії [14, с. 47].

На наш погляд, прикладом домінуючої синтаксичної функції граем суб'юнктива є його вживання в порівняльних підрядних реченнях, що приєднуються до головного речення за допомогою сполучників *as if*, *as though*:

She is looking at me as if she saw me for the first time. – Вона дивиться на мене, наче бачить мене вперше; *You speak as though nothing had happened.* – Ви говорите так, наче нічого не трапилось.

Слід підкреслити, що в сучасній англійській мові існує тенденція вживати замість непрямих способів дійсний спосіб. Як відзначає Дж. Каплан, безфлексійний суб'юнктив, що вживається для вираження побажання, виходить з ужитку. Він наводить такий приклад з американської газети: *It is crucial that each student brings his or her registration permit to the registration site* [20, с. 186].

За нашими спостереженнями, це явище характерне і для британського варіанта англійської мови. Ось приклади з британської газети «The Daily Telegraph»:

Mintel suggests that this generation has traditionally had high expectation («The Daily Telegraph», Aug. 23, 1995); *I feel as though as someone has hit me through the heart* («The Daily Telegraph», March 25, 1994).

У зв'язку з розглядом статусу способу в англійській мові заслуговує на особливу увагу думка Л. С. Ермолаєвої про необхідність розрізнення власне морфології та синтоморфології як різних розділів граматики [8, с. 31].

Якщо виходити з критерію форми і зважити на те, що: 1) в сучасній англійській мові немає морфологічно виражених форм імператива; 2) форми непрямих способів у більшості випадків омонімічні або формам індикатива або сполученням модальних дієслів з інфінітивом; 3) вживання непрямих способів, як правило, синтаксично зумовлено, то категорію способу можна віднести до синтоморфології, бо «морфологічну парадигму виведено у цьому разі із синтагматики, синтаксичні засоби виявляються на службі у морфології» [8, с. 29].

Таким чином, категорія дієслівного способу в сучасній англійській мові є синтоморфологічною.

Отже, в сучасній англійській мові категорія дієслівної особи є лексико-морфологічною, категорія стану є морфолого-синтаксичною, категорія способу є синтоморфологічною.

На основі загальнотеоретичних положень, застосованих у цій роботі, можна визначити статус й інших категорій англійського дієслова.

Література

1. Бархударов Л. С. Очерки по морфологии совр. англ. языка. – М.: Высш. шк., 1975. – 156 с.
2. Бгашев Б. Н. Проблема аналитичности форм категории лица английского глагола // ФН. – 1985. – № 6. – С. 70-75.
3. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Грамматика укр. мови. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
4. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики. – М.: Высш. шк., 2000. – 160 с.
5. Большой энциклопедический словарь. Языкознание. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 658 с.
6. Вихованець І. Р. Частины мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
7. Гусарова Н. В. О сопоставительном наклонении в англ. языке // Спорные вопросы английской грамматики. – Л.: ЛГУ, 1988. – С. 53-63.
8. Ермолаева Л. С. Очерки по сопоставительной грамматике германских языков. – М.: Высш. шк., 1987. – 128 с.
9. Жаборюк О. А. Категория стану в сучасній англ. мові та індоєвропейській синтаксичний процес. – Одеса: Маяк, 1998. – 204 с.
10. Загітко А. П. Дієслівні категорії в синтагматиці і парадигматиці. – К.: НМК ВО, 1990. – 132 с.
11. Иванова И. П., Булдакова В. В., Поченцов Г. Г. Теор. грамматика совр. англ. языка. – М.: Высшая школа, 1981. – 285 с.
12. Міліх Н. Г., Перебийніс В. С., Рукіна Е. П. Морфология англ. дієслова. – К.: Либідь, 1995. – 129 с.
13. Плуґґян В. А. Общая морфология. – М.: УРСС, 2000. – 383 с.
14. Сабанєєва М. К. О сущности наклонения. – ВЯ. – 1994. – № 5. – С. 46-55.
15. Штелинг Д. А. Грамматическая семантика англ. языка. Фактор человека в языке. – М.: МГИМО, ЧеРо, 1996. – 254 с.
16. Шубик С. А. Категория залога в нем. языке // Структура предложения и словосочетания в индоевропейских языках. – Л.: Наука, 1979. – С. 43-51.
17. Ярцева В. Н. Контрастная грамматика. – М.: Наука, 1981. – 111 с.
18. Biber D. and Others. Longman Grammar of Spoken and Written English. – Essex: Longman, 1999. – 1204 p.
19. Carter R., McCarthy M. Cambridge Grammar of English. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 973 p.
20. Kaplan Jeffrey P. English Grammar: Principles and Facts. – N. J., 1995. – 438 p. 21. Quirk R. and Others. A Comprehensive Grammar of the English Language. – Essex: Longman. – 1999. – 1779 p.

Ліпська Є. Л.

РІЗНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «PERFORMATIVTÄT» (ПЕРФОРМАТИВНІСТЬ) У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ

Проблема перформативності (перформативних дієслів, перформативних мовленнєвих актів) продовжує привертати увагу лінгвістів. Її актуальність можна пояснити, насамперед, тим, що вона знаходиться у руслі сучасних досліджень взаємодії мови і людини. Дослідження даної проблематики сприяє опису закономірностей розвитку і функціонування мови в соціумі, освідомленню психологічних аспектів впливу мови, мовленнєвої поведінки на підсвідомість, розширює уявлення про співвідношення комунікативної і мовної семантики.

Лінгвістичний аспект актуальності проблеми перформативності (перформативних дієслів, перформативних мовленнєвих актів) полягає у відсутності системного підходу підчас розгляду питань, що пов'язані з нею. Одним з таких питань є визначення сутності поняття перформативності. Чимало лінгвістів намагаються надати явищу перформативності логічне оформлення, проте через його неоднозначність та багатомірність не можуть дійти прийнятних результатів. Причиною цього є також і те, що методика розгляду поняття «перформативність» автоматично переноситься на розгляд понять «перформативне дієслово» та «перформативний мовленнєвий акт».

Метою даної статті є вивчення історії виникнення поняття та терміну «перформативність», висвітлення різних підходів до його тлумачення та розгляд поняття перформативності як особливої дієслівної семантико-синтаксичної категорії. Новизна такого напрямку дослідження полягає в систематизації та інтерпретації різних підходів щодо визначення цього явища.

З другої половини ХХ ст. центр уваги лінгвістів переноситься з мовної системи на мовленнєву діяльність, і розгляд мови з комунікативного погляду починає займати одне з провідних місць у лінгвістичній науці. Це спричиняє появу низки нових концепцій та теорій, зокрема теорії мовленнєвих актів.

Підґрунтя теорії мовленнєвих актів були закладені західними вченими, представниками «лінгвістичної філософії», а згодом у цьому напрямку почали працювати вітчизняні дослідники, яких зацікавили проблеми мовленнєвої комунікації. У теорії мовленнєвих актів головна увага зосереджена на ілокутивних силах (ілокуціях), тобто цілях та намірах мовця. Згідно з концепцією Дж. Остіна, викладеною в 1962 році у його роботі «Слово як дія» («How to do things with words») у мовленнєвому акті виділяються локутивний акт, який має значення і включає в себе фонетичний (акт вимовляння певних звуків), фатичний (акт вимовляння певних слів, які належать певному словнику і відповідають певній граматиці) і ретичний (здійснення акту використання цих слів з певними смислом та референцією) акти, ілокутивний акт, який має певну силу, яка проявляється в ході говоріння і перлокутивний акт, який являє собою досягнення деяких результатів за допомогою говоріння [9].

В рамках теорії мовленнєвих актів виникло поняття перформативності (англ.: *performativity*, нім.: *Performativität*). Вперше на нього звернули увагу і описали в своїх працях польський лінгвіст Ервін Кошмідер та французький лінгвіст Еміль Бенвеніст, а ретельно почали досліджувати англійські лінгвісти Дж. Остін і Дж. Серль. Згодом проблемам перформативності свої дослідження присвятили З. Вендлер, Ф. Палмер, Дж. Ліч, Й. Крекч, Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, О. В. Падучева, В. В. Богданов, О. А. Романов, О. Г. Романова, Г. Г. Почепцов, О. Г. Почепцов, Г. Г. Почепцов (мол.), О. О. Красіна, О. Г. Романова, Н. І. Формановська, О. В. Стасюк, Л. М. Шайкенова та інші. Серед німецьких лінгвістів питанням перформативності займалися Д. Вундерліх, Г. Фалькенберг, М. Вернер, Ф. Лідтке, М. Брандт, І. Розенгрєн, Р. Паш та інші.

Польський лінгвіст Ервін Кошмідер першим розкрив сутність перформативності, назвавши це явище коінциденцією (*Koinzidenz*), і досліджував його на матеріалі різних мов, в тому числі німецької: «Die echte Koinzidenz von Wort und Tat...liegt dann vor, wenn die im Verbum ausgedrückte Handlung durch den Ausspruch des Verbuns selbst erfolgt, wenn Tun und Sprechen dasselbe ist». («Ми маємо на увазі справжню коінциденцію (збіг слова і дії), коли сама дія і вимовляння дієслова, яке позначає цю дію, співпадають») [8, с. 42].

Е. Кошмідер виділив 4 основні характеристики коінциденції:

- 1) визначення самої сутності явища, яке вивчається як збіг вимовляння висловлення і дії («вимовляння висловлення і є дана дія, саме тут і має місце коінциденція слова і дії»);
- 2) обмеження коінциденції тільки дієсловами мовлення (в широкому сенсі) і тільки 1-ю особою;
- 3) увага до тонких відтінків, пов'язаних з вживанням доконаного чи недоконаного виду в даному типі висловлень;
- 4) витлумачення коінциденції в зв'язку з співвіднесенням понять I (*intentionum, das Gemeinte* – «те, що міститься в думці») та D (*designatum, Bezeichnetes* – «позначає») на матеріалі німецької та слов'янських мов.

На думку О. О. Красіної, два виміри, які включає поняття I, мають безпосереднє відношення до перформативності та мовленнєвого акту. Це «називання» і «досягнення мети при вираженні повідомлення, питання, наказу, заборони і т. п.», які розкриваються у межах локуції та ілокуції, перш за все ілокутивній меті висловлення [6, с. 51-53].

Безсумнівним є те, що концепція коінциденції Е. Кошмідера створила передумови появи і розвитку теорії мовленнєвих актів, стрижнем якої по праву вважаються перформативи (перформативні висловлення).

Лінгвістичний термін «перформативність» був введений англійським логіком і філософом, представником Оксфордської школи, основоположником теорії мовленнєвих актів Дж. Остіном. Він виділив 3 основних значення терміна «перформативність», які безпосередньо пов'язані з 3-ма основними видами мовленнєвих актів: локуцією, ілокуцією та перлокуцією:

1) мовленнєвий акт є перформативним за умови, якщо він є одночасно результативною дією у зовнішньому світі, тобто конвенціалізованим соціальним актом. Напр.: *Ich erkläre Sie zu Mann und Frau*. Подібні висловлення змінюють стан світу, в даному випадку дівчина і хлопець стають подружньою парою зі всіма впливаючими з цього наслідками;

2) автореферентне вживання дієслів говоріння є перформативним, тобто у разі, коли дієслова вживають у формі 1-ї особи теперішнього часу, то акти називання і здійснення співпадають. Напр.: *Ich gratuliere Ihnen zum Geburtstag*;

3) локутивний компонент будь-якого висловлення називається перформативним [5, с. 130-134].

Варто зауважити, що саме на перше значення перформативності вказував у своїй роботі ще Е. Бенвеніст, не вживаючи термін «перформативність». С. В. Кодзасов запропонував для нього термін «перлокутивна перформативність». Друге значення є найбільш розповсюдженим і загальноприйнятим, у термінології Дж. Остіна – «експліцитні перформативи», а за С. В. Кодзасовим – «ілокутивна перформативність»

Третє значення перформативності зазначає у своїй праці О. Г. Почепцов, який зауважує, що оскільки явище перформативності є неоднорідним, воно не обмежується ілокутивною перформативністю, а включає також

локутивну перформативність. Дослідник доводить, що існують випадки, коли локутивні одиниці вживаються перформативно. Напр.: *I tell you, these are not Portuguese, nor any other people of Europe who are known to you.* У наведеному прикладі мовець позначає, сигналізує і частково здійснює локутивний акт за допомогою дієслова *to tell* (говорити), що дає підстави стверджувати перформативне вживання даного дієслова. На думку О. Г. Почепцова, перформативність – це явище, коли мовна одиниця позначає складову частину мовленнєвого акту, сигналізує дану складову і є засобом її реалізації. При чому носієм перформативності є не ілокутивне дієслово, а перформативна фраза, частиною якої є ілокутивне дієслово [11, с. 19].

По-іншому визначають перформативність німецькі лінгвісти М. Брандт, Г. Фалькенберг, Ф. Лідтке: «*Performativität ist eine Eigenschaft von Äußerungen mit denen man eine sprachliche Handlung zugleich bezeichnet und vollzieht*». («Перформативність – це властивість висловлень, за допомогою яких одночасно позначається і здійснюється мовленнєва дія»; переклад наш – Є. Л.) [13, с. 357].

Схожої думки дотримується О. В. Падучева, яка зазначає, що перформативність – це специфічна властивість деяких дієслів, а саме здатність забезпечувати реченню перформативне вживання [10, с. 21]. На відміну від німецьких науковців, дослідниця вважає перформативність властивістю не висловлень, а дієслів, тобто останнім надається перевага у розкритті явища перформативності.

І. М. Кобозева розглядає перформативність як дієслівну семантико-синтаксичну категорію. За її переконанням, властивість перформативності дієслова можна передбачити, якщо прийняти до уваги 4 фактори: 1) семантичну сутність поняття перформативності, яка фіксується у визначенні; 2) лексико-семантичну структуру дієслова; 3) принципи доцільної діяльності; 4) норми поведінки.

Вчена також підкреслює, що перформативність дієслів мовлення пояснюється їх здібністю завдяки своєму значенню повідомляти інформацію про деякі аспекти комунікативного акту, яка не може бути безпосередньо виведеною зі змісту пропозиціональної частини висловлення. Таким чином, перформативність сприяє зняттю ілокутивної неоднозначності [4].

На нашу думку, найбільш вдалим і точним є визначення поняття перформативності, яке пропонує у своєму дисертаційному дослідженні О. О. Красіна: «Перформативність – це особлива категорія, яка дозволяє представити мовленнєву дію, позначену особливим дієсловом з особливим контекстом, яка реалізується в певному комунікативному контексті, коли слово і дія практично ототожнюються» [7, с. 1].

Варто зауважити, що у лінгвістиці мають місце певні розбіжності поглядів на поняття перформативності, що підтверджують існуючі перформативна та прагматична гіпотези, а також верифікаційний підхід, прибічники яких по-різному трактують дане поняття.

Прибічники верифікаційного підходу до перформативності (Ю. Хартнак, І. Хеденіус, Г. Фінгаретте, Я. Андерссон та інші) посилаються на тезис Дж. Остіна про умови щирості вимовляння висловлення і визначають перформативність як каузальну основу знання істинності відповідного висловлення. На їх думку, перформативність характеризується:

- 1) каузальною істинності висловлення шляхом його вимовляння;
- 2) елементом ствердження істинності висловлення, яке має суб'єктивний характер і може бути виявлене шляхом порівняння змісту висловлення з реальним фактом;
- 3) успішним чи щасливим вживанням висловлення у доречних обставинах;
- 4) відповідальністю мовця за щирість здійснення дії.

Отже, на думку вчених, які підтримують цей підхід, для того, щоб встановити істинність перформативного висловлення, необхідно виявити, за яких умов дане висловлення можливо назвати істинним. Вимовлене у вівторок висловлення *Ich sage dir, dass heute Montag ist* неможна вважати перформативним, оскільки йому може бути протиставлене висловлення *Nein, heute ist nicht Montag* [12, с. 87].

Прибічники «перформативної гіпотези» визначають перформативність як володіння мовленнєвим виконанням (від англ. *performance*), яке має місце при реальному вживанні мови в конкретній ситуації. Під поняття перформативності підводяться дієслова мовленнєвої та розумової діяльності, такі як говорити, повідомляти, вважати, думати, знати (Кумер, Богуславські, Коул).

Згідно з гіпотезою, яку висунув американський дослідник Дж. Росс, будь-яке речення містить перформативну формулу відповідно до власної комунікативної мети (питання, розповіді тощо), тобто будь-яке висловлення, у якому відсутнє явно виражене перформативне дієслово, на глибинному рівні містить як таке дієслово, так і його актанти, які відповідають мовцю і адресату. Прибічники «перформативної гіпотези» вважають, що відсутність такого перформативного дієслова на поверхневому рівні пояснюється тим, що у даному висловленні відбулась трансформація закреслювання перформативної частини. Дж. Росс запропонував ввести в глибинну структуру англійських розповідних речень перформативну інтродукцію «*я говорю тобі, що*», яка підпорядковує собі в якості цього речення власне повідомлення. Роль підмета при перформативному дієслові виконує займенник «я», а роль непрямого додатку – займенник «ти». Наприклад, констативне висловлювання *Die Sonne scheint* представляється як перформатив *Ich behaupte, dass die Sonne scheint*.

Схожої думки дотримується П. Сюрен, який наголошує на тому, що в глибинній структурі кожного речення повинен бути присутнім один перформатив, який виявляє комунікативну цілеспрямованість висловлювання. Дж. Сейдок розширив «перформативну гіпотезу», заявивши, що тезис Дж. Росса справедливий і для непрямих висловлень. Отже, ці дослідники спробували пояснити прагматичний зміст (ілокутивну силу) через семантику висловлення, тобто перформативну частину, яку можна відновити на глибинному рівні, але їхні ідеї не були підтримані такими лінгвістами, як Дж. Ліч, Г. Газдар, С. Левінсон, О. В. Падучева та іншими [1, с. 53; 3, с. 63].

На відміну від перформативістів, прагматисти вважають, що перформативні висловлення не тотожні неперформативним навіть за умови однієї і тієї ж самої ілокутивної сили. На думку прагматистів, перформативне висловлення має більш високий ступінь однозначності і чіткіше виражає ілокутивну функцію, оскільки функція

перформативного зачину полягає в тому, щоб експлікувати те, що відбувається у говорінні, і таким чином виключати будь-яку можливу неоднозначність, яка стосується ілюктивної сили [2].

Підсумовуючи сказане, необхідно наголосити на тому, що поняття перформативності є складним та багатограним явищем, яке розглядають та аналізують як в широкому, так і у вузькому значеннях. Далеко не всі науковці дотримуються думки, що широке розуміння перформативності, яке розкриває «перформативна гіпотеза», має право на існування. Натомість, перформативність у вузькому значенні активно досліджують і, незважаючи на існування певних розбіжностей у поглядах вчених на дане поняття, більшість з них вважають, що перформативність виявляє себе у перформативних висловленнях і знаходить безпосереднє відображення у перформативних дієсловах.

Отримані результати дозволяють в подальшому краще зрозуміти природу та особливості функціонування перформативних висловлень та перформативних дієслів у сучасній німецькій мові.

Література

1. Арупонова Н. Д. Предложение и его смысл (логико-семантические проблемы). – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 384 с.
2. Богданов В. В. Иллокутивная функция высказывания и перформативный глагол // Содержательные аспекты предложения и текста: Сб. науч. тр. – Калинин, 1983. – С. 27-38.
3. Богданов В. В. Речевое общение. Прагматические и семантические аспекты. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1990. – 88 с.
4. Кобозева И. М. Перформативность глагола и его лексическое значение // Linguistische Arbeitsberichte. – Leipzig, 1986. – В. 54/55. – С. 176-189.
5. Кодзасов С. В. Виды перформативности и их показатели // Логический анализ языка: Модели действия. – М.: Наука, 1992. – С. 130-134.
6. Красина Е. А. Русские перформативы. – М.: Изд-во РУДН, 1999. – 126 с.
7. Красина Е. А. Семантика и прагматика русских перформативных высказываний: Автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.01. – М., 1999. – 32 с.
8. Креквич Й. Семантика и прагматика перформативных глаголов // Коммуникативно-смысловые параметры грамматики и текста. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – С. 42-51.
9. Остин Дж. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 17. – М.: Прогресс, 1986. – С. 23-129.
10. Падучева Е. В. Высказывание и его соотносительность с действительностью. – М.: Наука, 1985. – 271 с.
11. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.04. – К., 1989. – 47 с.
12. Романов А. А. Прагматические особенности перформативных высказываний // Прагматика и семантика синтаксических единиц. – Калинин, 1984. – С. 86-92.
13. Brandt M., Falkenberg G., Fries N., Liedtke F., Meibauer J., Öhlschlager G., Rehbock H., Rosengren I. Die performativen Äußerungen – eine empirische Studie // Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. – В. 43. – Н. 3. – Berlin, 1990. – S. 355-369.

Лисенко М. В.

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖ. РОУЛІНГ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА)

Згідно з «Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти» головною метою освітньої галузі «Мова і література» є формування комунікативної і літературної компетенції, що базується на знаннях, уміннях пізнавального і творчого типу, соціальних навичках, світоглядних переконаннях. Завданнями освітньої галузі «Мова і література» в основній школі є: формування читачької та мовленнєвої культури, творчих здібностей, культури полеміки, критичного мислення, самостійного аналізу та оцінювання прочитаного. Слід зазначити, що літературний компонент освітньої галузі «Мова та література» складається з трьох змістовних ліній: аксіологічної, літературознавчої, культурологічної.

Аксіологічна лінія забезпечує опрацювання художнього твору у єдності його етичних та естетичних вимірів, робота над текстом має бути спрямована на формування ціннісних орієнтацій і на розвиток творчих здібностей особистості. Велика увага приділяється художнім текстам різних жанрів та тематики; творам, які репрезентують різні культурно-історичні епохи, літературні традиції народів України та зарубіжних країн. Розглядаються популярні твори для дітей та юнацтва (літературні казки, детективні, пригодницькі та гумористичні твори, наукова фантастика). Значна роль приділяється виразному читанню художнього тексту, його обговоренню з елементами аналізу, а також розумінню етичних проблем твору та окремих художніх особливостей. До аксіологічної лінії належить усне та письмове висловлювання власної оцінки щодо прочитаного та особистісно-творче переосмислення.

Літературознавча лінія спрямована на засвоєння основних теоретико- та історико-літературних знань, твір розглядається у контексті літературного процесу.

Культурологічна лінія спрямована на усвідомлення літератури як складової частини духовної культури українських та інших народів. Література сприймається як складова частина культури народу, розглядається місце художньої літератури у світовій культурі та вплив на формування національної свідомості. Увага приділяється зв'язку літератури з іншими видами мистецтв. В художній літературі відображається історія країни, народних традицій, звичаїв, обрядів. Літературний твір розглядається як явище національної культури та певної культурної доби. Література є скарбницею духовності, у художніх творах різних жанрів відображені національні, конкретно-історичні та загальнолюдські цінності.

Таким чином три названі змістовні лінії формують літературну компетенцію учнів. Отже, важливу роль у формуванні літературної компетенції відіграє саме художній твір, оскільки саме він здатен заволодіти свідомістю читачів; письменник створює літературний феномен, який стає надзвичайно популярним і охоплює всі сторони життя сучасної людини. Одним з таких феноменів можна вважати твори англійської письменниці Дж. Роулінг про хлопчика-чарівника Гаррі Поттера. Ставлення до серії романів досить різне, але важко заперечити той факт, що цей твір заволодів свідомістю всього світу, його читають як діти, так і дорослі, дитяча аудиторія захоплюється вчинками головних героїв і наслідує їх. Вивчення творів про Гаррі Поттера сприяє формуванню гуманістичного світогляду, розвитку духовного світу, утвердженню загальнолюдських морально-етичних орієнтирів. Поттеріана – це твір, написаний спеціально для дітей і про дітей, твір з казковим, фантастичним сюжетом, це сучасний, близький до свідомості сучасної дитини текст.